

ВІДГУК
офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора
Сорочан Тамари Михайлівни
на дисертацію СІЧ Тетяни Володимирівни
«Розвиток методології дослідження проблем управління освітою
в історії вітчизняної педагогічної науки
(друга половина ХХ – початок ХХІ століття)»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за
спеціальністю 13.00.06 – теорія і методика управління освітою

Дисертаційне дослідження, проведене Тетяною Володимирівною Сич, відрізняється надзвичайно високим рівнем актуальності. Узагальнення особливостей формування методологічного знання, чинників та тенденцій розвитку методології дослідження проблем управління освітою є важливою умовою результативності дослідної діяльності в цій галузі та подальшого розвитку вітчизняної теорії та практики управління освітою.

Проведене дослідження здійснене в межах комплексної теми «Теоретико-методологічні засади управління освітою» (державний реєстраційний номер 0117U0002853).

Представлена до захисту робота є цілісним системним дослідженням, науковий апарат якого віддзеркалює його логіку. Тема, мета, об'єкт і предмет дослідження повно відображають проблему, що досліджується.

Дисертанткою обґрунтовано методологічні засади дослідження, які поєднують філософські, загальнонаукові положення наукового пізнання, сутнісні характеристики науки та форми організації наукової діяльності, принципи та закономірності розвитку педагогічної науки й теорії управління, принципи та вимоги історико-педагогічних пошуків, діалектичний, системний, синергетичний, критеріально-комплексний, парадигмальний підходи. Відповідно до мети дослідження дисертанткою були відібрані методи дослідження. Провідними серед них стали такі: аналіз методологічних та науково-педагогічних джерел; метод основного масиву, монографічний і вибіркового методи формування масиву першоджерел; наукометричний метод (статистичний аналіз); кількісні методи аналізу документів (контент-аналіз); нетнографічний метод; структурно-

функціональний, системний, компаративний аналіз; індуктивний, дедуктивний, хронологічний, порівняльно-зіставний методи, синтез і концептуалізація, узагальнення та прогнозування. Саме така система методів, особливістю якої є поєднання наукометричних методів із традиційним якісним аналізом першоджерел, високий рівень володіння ними дозволили Г.В. Сичу реалізувати мету та завдання дослідження.

Важливим теоретичним здобутком рецензованої роботи є глибокий аналіз, уточнення змісту й сутності базових понять дослідження і понятійних конструктів, а саме: «методологія», «методологія дослідження», «методологія пізнання», «методологія науки», «методологія педагогіки», «методика», «метод», «методологічний підхід», «розвиток», «методологія наукового дослідження», «проблеми управління освітою». Особливо значущою, такою, що відповідає сучасним тенденціям розвитку освіти в Україні, ми вважаємо позицію дослідниці щодо визначення сутності понятійно-термінологічного конструкту «методологія дослідження проблем управління освітою», «розвиток методології дослідження проблем управління освітою» з лексикологічної, педагогічної і соціальної позицій. Це свідчить про ґрунтовність дослідження і його теоретичне значення.

Авторкою обґрунтовані критерії оцінки рівня розвитку методології дослідження проблем управління освітою у вітчизняній історії педагогічної науки у досліджуваний період, за якими проаналізовано розвиток теорії управління освітою, розвиток методологічного знання з дослідження проблем управління освітою, застосування методологічних положень у наукових дослідженнях проблем управління освітою. Ретельний аналіз за цими критеріями дозволив визначити особливості розвитку методології дослідження проблем управління освітою у вітчизняній історії педагогічної науки, а також позитивні та негативні чинники, що впливали на її розвиток, обґрунтувати періодизацію й характеризувати її розвиток.

Джерельна база дослідження відповідає вимогам релевантності та актуальності, що свідчить про всебічну обізнаність автора з усіма існуючими типами джерел, у яких розкривається обрана тема. Джерельна база дослідження

складається з 3222 джерела, з яких 28 – іноземними мовами. Проаналізовано 550 дисертацій, 495 книг та 1710 статей з проблем управління освітою; 87 дисертацій, 339 книг та 380 статей з методології досліджень.

Емпіричні данні дослідження, результати зіставлення вітчизняної та світової практики щодо організації та проведення дослідницької діяльності, аналіз сучасних тенденцій розвитку науки стали підґрунтям для визначення тенденцій та перспективних напрямів розвитку методології дослідження проблем управління освітою.

Зазначимо коректне і доцільне подання таблиць і схем у тексті дисертації, а також у додатках, зокрема чітку структурованість та обґрунтованість обраної методики аналізу й узагальнення документів, наочність представлення результатів, точність посилань на джерела і власний доробок автора. Таблиці і схеми супроводжуються науковими поясненнями та висновками в тексті дисертації. Ці матеріали можуть бути корисними для науковців у процесі дослідження споріднених проблем, для викладачів відповідних дисциплін, а також для управлінців-практиків.

За результатами дослідження в цілому узагальнені висновки, які свідчать, що поставлені завдання повністю виконані. Опрацьовані, систематизовані, узагальнені результати дослідження пройшли належну апробацію, були представлені на чисельних міжнародних, всеукраїнських, регіональних конференціях.

Аналіз представлених матеріалів (дисертація, автореферат, монографія, статті за темою дисертації, матеріали щодо апробації результатів) свідчить про наукове сумління та глибокі теоретичні знання дисертантки, досконале володіння методами дослідження. Вважаємо, що актуальність дослідження, його системність, логіка, міждисциплінарний контекст, аргументованість усіх положень свідчать про наукове сумління дисертантки і її приналежність до відомої в Україні наукової школи доктора педагогічних наук, професора Є.М. Хрикова.

Зміст автореферату відповідає змісту дисертації, а той, у свою чергу, повністю висвітлений у монографії, публікаціях відповідного рівня, достатніх

за кількістю. Вагомим здобутком дисертантки є 44 праці, зокрема 1 одноосібна монографія та 1 монографія у співавторстві, 15 статей у наукових фахових виданнях України, 14 статті –в періодичних виданнях зарубіжних країн та виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, щовперше визначено стан та особливості розвитку методології дослідження проблем управління освітою в історії вітчизняної педагогічної науки (друга половина ХХ ст. – початок ХХІ ст.; обґрунтовано поняття «розвиток методології дослідження проблем управління освітою» як процесу, що зумовлює дослідження його етапів, а також як результату цього процесу, який розкривається крізь складники методології дослідження проблем управління освітою (методологічні засади), які саме підлягають змінам і характеризуються рівнем розвитку теорії управління освітою, теорії методології дослідження в галузі управління освітою та реалізованістю методологічних положень у наукових розвідках аналізу проблем управління освітою. Новизну визначає також обґрунтування критеріїв оцінки рівня розвитку методології дослідження проблем управління освітою, які передбачають аналіз розвитку теорії управління освітою, розвитку методологічного знання з дослідження проблем управління освітою, реалізованість методологічних положень у наукових дослідженнях проблем управління освітою; систематизовано масив публікацій і дисертацій українських авторів з питань управління освітою і з методології дослідження проблем управління освітою дослідного періоду та здійснено їхній цілісний ретроспективний аналіз, на основі якого охарактеризовано розвиток теорії управління освітою, теорії методології дослідження проблем управління освітою в історії вітчизняної педагогічної науки у період з другої половини ХХ ст. до початку ХХІ ст.. Погоджуємося з дисертанткою стосовно окреслення особливостей реалізації методологічних положень у вітчизняних дослідженнях проблем управління освітою; обґрунтування періодизації розвитку методології дослідження проблем управління освітою в історії вітчизняної педагогічної науки (друга половина ХХ ст. – початок ХХІ ст.), за якою надано характеристику розвитку методології дослідження проблем управління

освітою; визначення прогностичних тенденцій розвитку методології дослідження проблем управління освітою; прогнозування подальших перспектив розвитку методології дослідження проблем управління освітою та завдань, які потребують вирішення для підвищення якості досліджень у галузі управління освітою.

Практична значущість отриманих результатів дослідження полягає у їхньому впливі на формування методологічної культури вітчизняних науковців, що сприятиме підвищенню якості наукових досліджень у сфері управління освітою, розвитку методологічного знання та розвитку вітчизняної теорії та практики управління освітою в цілому.

Глибоке й системне вивчення проблеми надали можливість авторці зробити аргументовані висновки до розділів та загальні висновки, які відповідають поставленій меті й найважливішим положенням рецензованого дослідження.

Аналіз дисертації свідчить, що робота є самостійним дослідженням, виконаним на високому науковому рівні. Дисертантка досягла мети дослідження, виконала всі дослідницькі завдання.

Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження, зазначимо дискусійні питання.

1. Назва другого розділу «Розвиток вітчизняної теорії управління освітою в історії вітчизняної педагогічної науки (друга половина XX – початок XXI століття)» орієнтує на більш повну характеристику проблеми управління не лише закладами освіти, а й управління освітою як галуззю.

2. У дослідженні зіставляється світовий та вітчизняний досвід щодо організації та проведення наукових досліджень (підрозділ 5.1), отримано важливі результати. Доцільно було би виокремити відповідне завдання дослідження.

3. У четвертому розділі «Аналіз реалізації методологічних положень у наукових дослідженнях проблем управління освітою (друга половина XX – початок XXI століття)», підрозділі 2.3 «Зміст та специфіка застосування методологічних підходів досліджень проблем управління освітою» за результатами аналізу дисертацій та авторефератів дисертацій спеціальності

13.00.06 «Теорія та методика управління освітою» дослідницею проаналізована частота застосування методологічних підходів у дослідженнях, а також надана стисла характеристика щодо походження та сутності цих методологічних підходів. Узагальнення поданих матеріалів в окремому підрозділі могло би посилити теоретичне і практичне значення дослідження.

4. За результатами аналізу семантичного спектра назв та спрямованості публікацій і дисертацій з методології дослідження проблем управління освітою у вітчизняній педагогічній науці досліджуваного періоду (підрозділ 3.4), узагальнене тематичне спрямування наукової продукції з проблем управління освітою у таблицях, наведених у додатках Г та Д. Можна рекомендувати такий спосіб узагальнити результати аналізу дослідницької проблематики в галузі управління освітою (підрозділи 2.5, 2.6).

5. У вигляді таблиць більш чітко сприймалося би узагальнення результатів аналізу щодо специфіки застосування методологічних підходів у дослідженнях проблем управління освітою відносно рівнів управління та проблем управління, які розглядаються науковцями (підрозділ 2.3).

Зроблені зауваження не зменшують наукового значення дисертаційного дослідження і не впливають на його беззаперечну позитивну оцінку. Рецензована дисертація є самостійною завершеною науковою працею, яка відкриває новий, актуальний, затребуваний суспільством і державною політикою в галузі освіти напрям впливу розвитку методології на практику управління. На підставі проведеного аналізу можна констатувати, що результати мають наукову новизну, теоретичну й практичну значущість, є вірогідними і важливими для педагогічної науки.

Загальний висновок: актуальність теми дослідження, належний науково-теоретичний рівень, аргументованість і достовірність отриманих результатів, висновків та практичних матеріалів, ступінь наукової новизни, теоретична та практична значущість, стиль викладення матеріалу та оформлення рукопису й автореферату дають підстави стверджувати, що дисертаційна робота «Розвиток методології дослідження проблем управління освітою в історії вітчизняної педагогічної науки (друга половина ХХ – початок ХХІ століття)» відповідає

пп. 9, 10, 12, 13, 14 „Порядку присудження наукових ступенів”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними згідно постанов Кабінету Міністрів України за № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р., № 567 від 27.07.2016 р. № 943 від 20.11.2019 р., №607 від 15.07.2020 р.), що дає підстави для присудження Сич Тетяні Володимирівні наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.06 – теорія і методика управління освітою.

Офіційний опонент

доктор педагогічних наук, професор,
директор Центрального інституту
післядипломної освіти
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
НАПН України

Т. М. Сорочан